

CRNA GORA

MINISTARSTVO ODRŽIVOG RAZVOJA
I TURIZMA

IZVJEŠTAJ O SPROVEDENOJ JAVNOJ RASPRAVI

PODGORICA, AVGUST 2018. GODINE

IZVJEŠTAJ

o sprovedenoj javnoj raspravi o tekstu Predloga strategije zaštite od radona sa Akcionim planom za period 2019-2023. godina

Dana 18. juna 2018, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je, u skladu sa Uredbom o postupku i načinu sprovođenja javne rasprave u pripremi zakona ("Službeni list Crne Gore", broj 12/12) pokrenulo Javnu raspravu o Predlogu strategije zaštite od radona sa Akcionim planom za period 2019-2023. godina (u daljem tekstu: Predlog strategije). Sadržaj Programa javne rasprave je obuhvatio:

- postavljanje Predloga strategije zaštite radona s Akcionim planom za period 2019-2023. godina na internet stranicu Ministarstva održivog razvoja turizma http://www.mrt.gov.me/rubrike/javna_rasprava,
- postavljanje Predloga strategije zaštite radona sa Akcionim planom za period 2019-2023. godina na portal e-Uprave <https://www.euprava.me/eparticipacija/lista-javnih-rasprava>,
- postavljanje Predloga strategije zaštite od radona sa Akcionim planom za period 2019-2023. godina na internet stranici www.arhus-centri.org.me i Arhus centra Nikšić www.ozon.org.me ",
- organizovanje tribine, koja **je održana u utorak, 25. jula 2018. godine**, u Ministarstvu održivog razvoja i turizma, sa početkom u 10h.

Ovim putem, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je uputilo poziv građanima, stručnim i naučnim institucijama, državnim organima, strukovnim udruženjima, nevladinim organizacijama, medijima i drugim zainteresovanim organizacijama i zajednicama da se uključe u javnu raspravu i daju svoje prijedloge, primjedbe i sugestije na tekst Predloga strategije zaštite radona sa Akcionim planom za period 2019-2023. godina.

Za izradu Strategije nije bilo potrebno raditi stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu, jer postupak izrade ovog dokumenta ne dovodi do značajnih promjena koje mogu negativno uticati na zdravlje ljudi i životnu sredinu, što je uređeno Rješenjem o nepristupanju izradi strateške procjene uticaja na životnu sredinu za Strategiju zaštite od radona sa Akcionim planom za period 2019-2023. godina ("Službeni list Crne Gore", br. 059/17, 042/18).

Potrebno je istaći i da je Ministarstvo održivog razvoja i turizma dana 18.04.2017. godine, na osnovu člana 9 Uredbe o načinu i postupku ostvarivanja saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija („Službeni list CG“ br. 7/12), objavilo Javni poziv nevladinim organizacijama za predlaganje kandidata u sastav Radne grupe za izradu Predloga strategije zaštite od radona sa Akcionim planom. Po pomenutom Javnom pozivu nevladinim organizacijama za predlaganje kandidata u sastav Radne grupe za izradu Predloga strategije, broj 109-127/4 od 13.03.2017. godine, u naznačenom roku, nije se prijavila nijedna nevladina organizacija.

U toku četrdesetodnevne javne rasprave o tekstu Predloga strategije zaštite radona sa Akcionim planom za period 2019-2023. godina, 25. jula 2018. godine, u Ministarstvu održivog razvoja i turizma, sa početkom u 10 h, održana je javna tribina.

U ime Ministarstva održivog razvoja i turizma, u svojstvu predlagača, na javnoj tribini su učestvovala:

- Tamara Đurović, rukovoditeljka Direkcije za zaštitu vazduha i zaštitu od buke u životnoj sredini u Direktoratu za životnu sredinu; i
- Nataša Bjelica, samostalna savjetnica u Direktoratu za životnu sredinu.

U okviru uvodne riječi izražena je zahvalnost za zainteresovanost za učešće u izradi Predloga strategije i ukazano je da su zaštita života i zdravlja ljudi i životne sredine od štetnog djelovanja jonizujućeg zračenja važne aktivnosti Vlade Crne Gore, te da je strateški pristup ovoj problematici neophodan. Istaknuto je da se Zakonom o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti i podzakonskim aktima uređuju zaštita života i zdravlja ljudi i zaštita životne sredine od štetnog djelovanja jonizujućeg zračenja, te da je Ministarstvo održivog razvoja i turizma, u saradnji sa relevantnim institucijama, izradilo, a Vlada Crne Gore usvojila krovnu Strategiju o zaštiti od jonizujućeg zračenja, radijacionoj sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom sa Akcionim planom za period 2017-2021. Međutim, strateško opredjeljenje kada je riječ o zaštiti od radona je u tom dijelu izostalo usljed opredjeljenja da se sistem izgradi i fokusira na rješavanje izazova i postizanje ciljeva u okviru posebnog dokumenta, na bazi sprovedenih naučnih i terenskih istraživanja na teritoriji Crne Gore. Zahtjevni standardi u oblasti zaštite od radona uvode nove obaveze koje su definisane prije svega Direktivom Savjeta Evropske unije 2013/59/EURATOM o osnovnim sigurnosnim standardima za zaštitu od opasnosti koje potiču od izloženosti jonizujućem zračenju, i o stavljanju van snage Direktiva Savjeta Evropske unije (89/618/EURATOM, 90/641/EURATOM, 96/29/EURATOM, 97/43/EURATOM i 2003/122/EURATOM) i Direktivom Savjeta Evropske unije 2013/51/EURATOM o utvrđivanju zahtjeva za zaštitu zdravlja stanovništva od radioaktivnih supstanci u vodi namijenjenoj za ljudsku potrošnju, preporukama Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), preporukama Međunarodne komisije za zaštitu od jonizujućeg zračenja (International Commission for Radiation Protection- ICRP) i standardima Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE). Takođe, pomenuti standardi podstiču kreativnost projektovanja i izgradnje objekata, kao i stvaranje novih preduzeća koja će se baviti mjerenjima i remedijacijom radona.

Rješavanje pitanja zaštite od radona je dugoročan višedecenijski proces, koji Crna Gora rješava na sistematski način, što je potvrđeno i sa više međunarodnih adresa i od eminentnih stručnjaka iz ove oblasti. Takođe je naglašeno da nije dovoljan angažman državnih institucija da se sistem zaštite od radona zaokruži, već je neophodno i angažovanje preduzetnika, stručne javnosti, nevladinih organizacija, medija i građana i uključenje svih nosilaca i učesnika u realizaciji aktivnosti prepoznatih u okviru Akcionog plana Predloga ovog dokumenta.

Predlog strategije predstavlja logičan nastavak sveobuhvatnih radio-ekoloških istraživanja u Crnoj Gori, započetih još 1996. godine istraživanjem fona gama-zračenja terestrijalnog porijekla i kasnije istraživanjima iz 2002/2003 godine i 2014/2015. godine, kao i indikativnih rezultata godišnjih kratkoročnih mjerenja koncentracija radona u boravišnim i radnim prostorima sprovedenih kroz sistematsko ispitivanje radioaktivnosti u životnoj sredini. Rezultati istraživanja bili su neophodan osnov za izradu ovog dokumenta, kao i osnov za mnoga kasnija ciljana aplikativna istraživanja u različitim oblastima i na različitim nivoima.

Stručni osnov predloga ovog dokumenta izradio je Ekspertski tim koji je realizovao nacionalni projekat MNE9004 „Mapiranje radona u Crnoj Gori i unapređenje nacionalnog sistema zaštite od radona“, koji su finansirale Međunarodna agencija za atomsku energiju i Vlada

Crne Gore, a realizovan je u periodu 2014 - 2018. godine. Pored izrade stručnog osnova, ciljevi ovog projekta, bili su:

- mapiranje radona u stanovima/kućama u Crnoj Gori;
- procjena radiološke opterećenosti stanovništva zbog udisanja ovog gasa koji se akumulira u boravišnim i radnim prostorima;
- informisanje i unapređenje znanja stanovništva o radonu i njegovom uticaju na zdravlje;
- jačanje institucionalnih i kadrovskih kapaciteta iz oblasti zaštite od radona i
- inoviranje propisa o radonu.

Statističkom obradom rezultata mjerenja koncentracije aktivnosti radona u stanovima/kućama na 1095 lokacije u mreži koja ravnomjerno pokriva čitavu teritoriju Crne Gore, dobijenih tokom istraživanja 2002/2003. i 2014/2015. godine, procijenjeno je da: srednja godišnja koncentracija aktivnosti radona u stanovima u Crnoj Gori iznosi 110 Bq/m³.

Nakon završetka stručne osnove, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je formiralo Radnu grupu za izradu Predloga strategije, koju su pored predstavnika Ministarstva održivog razvoja i turizma činili predstavnici sljedećih institucija:

- Ministarstvo zdravlja;
- Crnogorska akademija nauka i umjetnosti;
- Prorodno-matematički fakultet;
- Građevinski fakultet;
- Agencija za zaštitu prirode i životne sredine;
- D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“;
- Institut za javno zdravlje; i
- Klinički centar Crne Gore.

Na javnoj tribini predstavljena je struktura dokumenta koja se sastoji od 11 poglavlja i 4 priloga. Poglavlja Predloga strategije detaljno obrađuju:

- osnovne principe zaštite od jonizujućeg zračenja,
- međunarodno pravne akte, instrumente i dokumenta međunarodnih institucija relevantnih sa aspekta zaštite od radona;
- opis nacionalnih institucija relevantnih sa aspekta zaštite od radona;
- postojeće stanje u Crnoj Gori;
- dugoročne strateške ciljeve;
- pojedinačne ciljeve;
- unapređenje nacionalnog pravnog okvira;
- pravna lica za mjerenje radona;
- osvrt na buduća istraživanja (izrada pilot studija nove prospekcije radona) i razvoj domaćih specifičnih znanja;
- učešće javnosti; i
- formiranje i uloga Nacionalnog koordinacionog tijela.

Prilozi Predloga strategije predstavljaju:

- prosječne godišnje koncentracije aktivnosti radona u ukupno 1095 uzorkovanih stanova razvrstanih po opštinama u Crnoj Gori;
- mapu prosječnih koncentracija aktivnosti radona u opštinama;

- procjenu stanova sa koncentracijama aktivnosti radona iznad referentnog nivoa po opštinama; i
- mapu procenta stanova u opštinama sa koncentracijama aktivnosti radona iznad referentnog nivoa.

Svih 11 pojedinačnih ciljeva će biti postignuto realizacijom ukupno 67 aktivnosti koje su detaljno predstavljene u Akcionom planu, zajedno sa definisanim nosiocima realizacije tih aktivnosti i definisanim vremenskim okvirom koji je neophodan za njihovu realizaciju. Akcioni plan, takođe, za svaku aktivnost opisuje i indikatore realizacije aktivnosti i daje predlog finansijskih sredstava neophodnih za njihovu realizaciju.

Poseban akcenat u dokumentu dat je učešću javnosti i mehanizmima kojima će se ono postići, budućim potrebnim istraživačkim projektima i ciljanim istraživanjima, kao i Nacionalnom koordinacionom tijelu, čija će obaveza biti praćenje sprovođenja ovog zahtjevnog strateškog okvira, monitoring i evaluacija.

Nakon izlaganja, predstavnici institucija su, u direktnoj diskusiji, ukazali na određena pitanja svojim primjedbama, sugestijama i komentarima, koje su takođe dostavili i u pisanoj formi.

U diskusiji su intenzivno učestvovali: akademik Perko Vukotić - Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Ana Mišurović - Inženjerska komora Crne Gore, Tomislav Anđelić - D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“, Marko Savić - Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore, Sanja Živković - Zajednica opština Crne Gore, Radojka Radulović - Prijestonica Cetinje, Dejan Kastratović i Danilo Klikovac - Zavod za metrologiju, Ivana Mrvaljević–Ministarstvo prosvjete i Vidak Vučić – građanin iz Nikšića.

Ana Mišurović je ukazala da u Predlogu strategije nedostaje čvršća veza sa aktivnostima Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju i Geološkog zavoda, s obzirom da te dvije institucije trenutno sprovode projekte u kojima bi bilo poželjno da se uključe predstavnici D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“, kako bi se paralelno izvršila mjerenja radona tamo gdje se vrše bušotine radi seizmoloških ispitivanja i na mjestima gdje se uzorkuje voda radi izrade mape podzemnih voda. Takođe, od važnosti za gđu Mišurović bilo je pitanje ograničavanja pristupa budućoj nacionalnoj bazi podataka o radonu, kao i nedovoljno postojanje statističkih podataka koje vodi Institut za javno zdravlje, u cilju bolje povezanosti između radona i oboljelih od karcinoma pluća, slično kao što postoje podaci za štetan uticaj azbesta u svijetu. Važno pitanje koje je apostrofirala gđa Mišurović je navođenje obezbjeđenja finansijskih sredstava za buduća ispitivanja radona na lokalnom nivou.

U odgovoru na postavljena pitanja navedeno je da je u toku realizacije projekta ispitivanja radona bio uključen Ekspertski tim koji je u svom sastavu imao i geologa iz JU Zavod za geološka istraživanja, te da se istraživanje radona sagledalo i sa geološkog aspekta. Iako Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju nije imao predstavnika u ovom timu, bili su informisani na održanom Okruglom stolu koji je Ministarstvo održivog razvoja i turizma organizovalo sa Inženjerskom komorom Crne Gore i Privrednom komorom Crne Gore. Takođe, prisutni su se saglasili da je potrebno intenzivirati saradnju sa D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“, budući jer je jedino ovlašćeno pravno lice za ispitivanje radona u Crnoj Gori.

Svi prisutni saglasili su se da je neophodno raditi na uspostavljanju statističkih podataka koji povezuju uticaj radona na pojavu karcinoma pluća, te da su iz tog razloga ciljano u projektu i

u Radnoj grupi za izradu Predloga strategije predstavnici Ministarstva zdravlja, Instituta za javno zdravlje i Kliničkog centra Crne Gore.

Što se tiče dostupnosti podataka iz buduće nacionalne baze podataka saopšteni su već podaci koji su javni i sastavni dio Predloga strategije. Međutim, naglašeno je da su podaci o koncentracijama aktivnosti radona u stanovima građana Crne Gore isključivo njihovo vlasništvo, te da je Ministarstvo održivog razvoja i turizma za 1095 stanova, u kojima su građani dozvolili da se izvrše mjerenja, uputilo pisma građanima sa preciznim podacima koncentracije radona u njihovim stanovima i instrukcijama kako da se ponašaju u skladu s tim. Naglašeno je da bez saradnje sa građanima Crne Gore koji su dopustili mjerenje u svojim domovima ne bi bilo moguće izraditi strateški okvir. Svi prisutni su se saglasili da je potrebno obezbijediti finansijska sredstva za realizaciju budućih ispitivanja radona na lokalnom nivou i da pažljivo treba sredstva planirati, uzimajući u obzir i mogućnost donacija u cilju osiguranja istih za koje je potrebno navesti okvirne iznose da bi se mogle obezbijediti od strane potencijalnih donatora.

Tomislav Anđelić je na pitanje učesnika rasprave pojasnio da je D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ akreditovana nacionalna referentna laboratorija i da se kratkoročna mjerenja radona rade u Crnoj Gori 20 godina, te da se u okviru nacionalnog projekta Centar osposobio i opremio i za drugu vrstu mjerenja, koja su pouzdanija s aspekta procjene radiološke opterećenosti stanovništva, kako bi se građanima pružila mogućnost da saznaju koncentraciju radona u svojoj kući.

Marko Savić izrazio je zadovoljstvo što je Ministarstvo održivog razvoja i turizma već ukazalo na postojanje Uredbe o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strategijskih dokumenata Vlade Crne i da će se pri izradi konačnog dokumenta uzeti u obzir instrukcije Generalnog Sekretarijata Vlade Crne Gore koji će poslati mišljenje u narednim danima. Ukazali su da se mišljenje neće odnositi na stručni dio već na provjeru usklađenosti dokumenta sa obavezama iz EU Direktiva. Naveo je da se mišljenja izdaju u formi tabele (da li je u potpunosti ispunjeno, djelimično ili nije).

Sanja Živković je u ime Zajednice opština Crne Gore podržala aktivnosti date u strateškom dokumentu jer su dobro prepoznate na osnovu dobijenih rezultata, ali je izrazila zabrinutost o kapacitetima neophodnim za sprovođenje aktivnosti jedinica lokalnih samouprava, kako ljudskih resursa, tako i finansijskih sredstava, ukazujući na obavezu sprovođenja Plana optimizacije javne uprave u Crnoj Gori i racionalizacije Budžeta. Mišljenja su da će se budućim formiranjem Eko fonda obezbijediti mogući izvori prihoda za ove aktivnosti, ali da je efikasnije da se u Predlogu Strategije navedu konkretni iznosi finansijskih sredstava i resursa. Pozvala je na saradnju sa Ministarstvom u obezbjeđivanju sredstava i podršku prilikom izrade akcionih planova na lokalnom nivou.

Radojka Radulović je postavila pitanje u vezi podataka istraživanja radona koja su rađena za škole i vrtiće i da li su podaci javni. Potvrdila je dileme Zajednice opština Crne Gore i sugerisala da se Akcioni planovi urade za sve opštine, baš kako je navedeno u Akcionom planu, te da bi bilo dobro da se u starim rezidencijama na Cetinju, takođe, izvrši mjerenje radona.

Ivana Mrvaljević je na pitanje predstavnice Prijestonice Cetinje pojasnila da se projekat MNE9005 „Radon u osnovnim i srednjim školama i vrtićima u Crnoj Gori“ još sprovodi i da se završetak realizacije projekta očekuje tokom 2019. godine, te da se radi na obradi podataka rezultata mjerenja na osnovu kojih će Ministarstvo prosvjete izraditi Akcioni plan za

remedijaciju svih vaspitno-obrazovnih ustanova gdje su projektom MNE9005 izmjerene koncentracije aktivnosti radona veće od referentnog nivoa, što je predviđeno i u Akcionom planu ovog dokumenta.

Dejan Kastratović i Danilo Klikovac su podsjetili da će u okviru Zavoda za metrologiju biti uspostavljena prva laboratorija za kalibraciju uređaja za mjerenje radona u regionu te da se u tom ogledu, takođe, uspjeh sprovedenog projekta. Naglasili su da u Predlogu strategije treba pomenuti metrološku inspekciju, kao i ovjeravanje i truditi se da se građanima obezbijede mjerenja koja su kraća, ali dovoljno relevantna za procjenu radiološke opterećenosti građana Crne Gore.

Akademik Perko Vukotić je pojasnio o kakvim se mjerenjima radi i šta je bio cilj projekta. Takođe, ukazao je da se ne mogu povezivati statistički podaci obolijevanja kao što se to radi sa azbestom, već je metodologija statističkih podataka i uvezivanja drugačija u ovoj oblasti. Osim toga, predstavnicima jedinica lokalne samouprave je pružio detaljno objašnjenje o načinu pogašćenja mjerne mreže, odnosno mjerenjima koje bi jedinice lokalne samouprave trebalo da sprovode u narednom periodu, u vidu besplatnih kampanja za građane, ali samo za određeni broj mjerenja, npr. 30 mjerenja po jednoj opštini, počev od 2021. godine koja predstavlja prioritarno radonsko područje, što na trogodišnji period iznosi oko €5000. Ukazao je da to nijesu visoka sredstva i da to svaka opština može da izdvoji, posebno imajući u vidu činjenicu da već postoje podaci za opštine. Takođe, naglasio je da nijesu potrebna zapošljavanja, jer će realizaciju lokalnih akcionih planova sprovoditi ovlašćeno pravno lice koje se angažuje za tu vrstu posla. Dodao je da pri izradi Akcionih planova Ministarstvo treba da pomogne u izradi istih.

Marga Koković je ukazala na dobru volju Privredne komore da pruži podršku realizaciji ove Strategije kroz zajedničko organizovanje okruglih stolova sa Inženjerskom komorom za koje se može uvijek obezbijediti sala, dok bi bilo dobro da Komora obezbijedi eksperte.

Vidak Vučić je postavio pitanje da li će sve opštine imati obavezu izrade Lokalnih akcionih planova i mjerenja i da li će se za opštine koje predstavljaju prioritarna radonska područja raditi planovi ranije. Mišljenja je da je ovo dobar dokument i da se konačno zna kako treba dalje postupati.

Tamara Đurović i Nataša Bjelica su pojasnile i odgovorile na pitanja učesnika javne tribine, tako što su pojasnile koncept izrade dokumenta, te da su važan segment ovog dokumenta smjernice za normiranje obaveza na koje nas obavezuje briga o zdravlju svih građana i obaveze preuzete iz pravne tekovine Evropske unije, kao i da Ministarstvo intenzivno radi na izradi nacrtu novog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti.

Na pitanje uključenja Zajednice opština saglasni su svi prisutni da treba da budu dio Nacionalnog koordinacionog tima koji će biti odgovoran za sprovođenje, monitoring i evaluaciju aktivnosti ove Strategije i da će biti pozvani da imenuju predstavnika/cu za člana/icu Radne grupe za izradu novog Zakona.

DOSTAVLJENI KOMENTARI, MIŠLJENJA, PRIMJEDBE I SUGESTIJE

Ministarstvo održivog razvoja i turizma je u cilju efikasnije Javne rasprave pored objavljivanja Javnog poziva na web stranici Ministarstva i E-uprave o početku rasprave uputilo dopise

26.06.2018. godine, uz Predlog strategije i poziva za učešće u javnoj raspravi i na javnoj tribini, sljedećim institucijama i organizacijama:

- 1) Agenciji za zaštitu prirode i životne sredine;
- 2) Crnogorskoj akademiji nauka i umjetnosti;
- 3) D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“;
- 4) Institutu za javno zdravlje;
- 5) Inženjerskoj komora Crne Gore;
- 6) Ministarstvu finansija;
- 7) Ministarstvu ekonomije;
- 8) Ministarstvu nauke;
- 9) Ministarstvu prosvjete;
- 10) Ministarstvu zdravlja;
- 11) Zavodu za statistiku - MONSTAT;
- 12) Privrednoj komori Crne Gore;
- 13) Upravi za inspekcijske poslove;
- 14) Uniji poslodavaca Crne Gore;
- 15) Zajednici opština Crne Gore;
- 16) Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva;
- 17) Zavodu za školstvo;
- 18) Zavodu za metrologiju;
- 19) Generalnom Sekretarijatu Vlade;
- 20) Nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima iz oblasti zaštite životne sredine.

Tokom četrdesetodnevne javne rasprave **dostavljeni su komentari, mišljenja, primjedbe i sugestije u pisanoj i elektronskoj formi.**

Zainteresovani subjekti koji su dostavili komentare, mišljenja, primjedbe i sugestije na tekst Predloga strategije su:

- 1) D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ - Podgorica, 9 primjedaba;
- 2) Agencija za zaštitu prirode i životne sredine, 1 primjedba;
- 3) Zavod za metrologiju, 5 primjedaba;
- 4) Zajednica opština, 6 primjedaba;
- 5) Opština Tivat, 8 primjedaba;
- 6) Generalni Sekretarijat Vlade;
- 7) Ministarstvo ekonomije.

Od navedenih zainteresovanih subjekata sa predstavnicima Generalnog Sekretarijata Vlade održane su posebne intersektorske konsultacije u kojima su prihvaćene konstruktivne primjedbe, koje su se odnosile na primjenu Uredbe o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strategijskih dokumenata Vlade Crne.

Ministarstvo ekonomije je dostavilo pozitivno mišljenje bez komentara na Predlog dokumenta.

Preostali zainteresovani subjekti, njih pet (5), dostavili su 3 pozitivna opšta komentara i ukupno 29 primjedaba. Od 29 primjedaba **prihvaćeno je 14, djelimično su prihvaćene 3 i nije prihvaćeno 12 primjedaba.**

D.O.O. „CENTAR ZA EKOTOKSIKOLOŠKA ISPITIVANJA“ - PODGORICA

D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“-Podgorica je dostavio jedan (1) opšti komentar i devet (9) primjedaba od kojih se: prihvata osam (8) primjedaba, jedna (1) se djelimično prihvata i jedna (1) primjedba se ne prihvata.

Opšti komentar:

CETI je mišljenja da je Strategija zaštite od radona s Akcionim planom za period 2019-2023. godina dokument koji je urađen kvalitetno i koji afirmiše sve što je pozitivno i napredno u oblasti zaštite od radona.

Odgovor: Ministarstvo cijeni napore svih institucija, uključujući CETI koji je doprinio uspješnoj realizaciji projekta i izradi ovog strateškog dokumenta.

1. **Primjedba 1 :** „Strana 2 Odjeljak I – Uvod: U trećem pasusu navedeno je da su istraživanja, vezana za izradu radonske mape Crne Gore, sprovedena u periodu 2002/2003 i 2014/2015. Predlažemo da se navede da se radi o dvije faze realizacije projekta izrada radonske mape Crne Gore, gdje je nosilac aktivnosti prve faze bio CETI, a druga faza je realizovana u sklopu MAAE projekta MNE9004. Naime, mišljenja smo da korišćenje termina “istraživanja” bez referenci nije adekvatno.“

Odgovor: Primjedba se prihvata. Osim toga u tekstu dokumenta će se naglasiti i da su CANU, PMF i D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“-Podgorica istraživačke institucije, te da rezultati dobijeni na osnovu ovih naučno-istraživačkih projekata imaju istraživačke reference.

2. **Primjedba 2:** „Strana 6 Odjeljak IV–Nadležne institucije sa aspekta zaštite od radona: Mišljenja smo da je neophodno dodati: U skladu sa Zakonom o životnoj sredini i Pravilnikom o kriterijumima koje treba da ispunjava referentna laboratorija za monitoring životne sredine CETI je od strane AZPŽS određen za referentnu laboratoriju za sistematsko ispitivanje radioaktivnosti u životnoj sredini, pa samim tim i za analitiku radona.“

Odgovor: Primjedba se prihvata s tim što će tekst biti prilagođen u okviru poglavlja V.

3. **Primjedba 3:** „Strana 7. Odjeljak V – Postojeće stanje u Crnoj Gori- Na strani 7 navodi se: “... D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ - Podgorica (CETI), koja je ovlašćena za mjerenja radona, i to samo za kratkoročna, indikatorska mjerenja, čiji rezultati nijesu dovoljno pouzdani sa aspekta adekvatne radiološke zaštite stanovništva.” Predlog je da se ta rečenica preformuliše sa ciljem da se izbjegne pogrešno tumačenje da su mjerenja radona koja CETI vrši nedovoljno pouzdana što nije u skladu sa istinom. Predlažemo da se rečenica preformuliše: D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ - Podgorica (CETI), je kroz Program sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini realizovao između ostalih i kratkoročna tzv. indikatorska mjerenja radona. Rezultati indikatorskih mjerenja se ne mogu koristiti za proračun izloženosti - efektivne doze kao posledica izloženosti radonu.“

Odgovor: Primjedba se prihvata.

4. **Primjedba 4:** „Strana 8 Odjeljak V – Postojeće stanje u Crnoj Gori – dopuna informacije - Mjerenja koja se 20 godina realizuju kroz Program sistematskog ispitivanja radionuklida u životnoj sredini je osmišljen dovoljno kvalitetno da se ne smiju zanemariti rezultati koji se dobijaju kroz realizaciju istog. Naime, ovaj monitoring koji je osmislilo Ministarstvo 1998. godine a u saradnji sa AZPŽS od 2008 godine je osnova za sve što se kasnije “iznjedrilo”. Dakle, predlog je da se informacija dopuni sa: U periodu od osnivanja, počev od 1998, u sklopu Programa sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini koju sprovodi AZPŽS, a realizuje CETI je izveden veliki broj mjerenja. Ukupan broj pojedinačnih lokacija na kojima su vršena mjerenja je preko 500 a ukupan broj pojedinačnih mjerenja značajno prevazilazi 2000. Značaj ovih mjerenja je veliki jer se upravo kroz realizaciju ovih mjerenja došlo do saznanja da u pojedinim školskim objektima u Crnoj Gori postoje visoke koncentracije radona kao i neophodnost detaljnijeg sagledavanja stanja. Kroz sprovedene aktivnosti u projektu IAEA MNE 9005 se dobila kompletna slika stanja, odnosno radiološke opterećenosti učenika i osoblja u obrazovnim objektima u Crnoj Gori.“

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: Podaci o egzaktnim mjerenjima i lokacijama dati su u tekstu Predloga Strategije na stranici 8, obuhvataju period 1999-2017. godina i odnose se na sprovedena mjerenja u okviru Programa sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini.

5. **Primjedba 5:** „Strana 10 Odjeljak V – Postojeće stanje u Crnoj Gori – Radon u vodi za piće - Na strani 10 Strategije navodi se: „Analizu će izraditi ovlašćeno pravno lice koje prethodno treba da ispuni sve uslove neophodne za realizaciju ove vrste aktivnosti, što je definisano relevantnim zakonskim odredbama”. Predlažemo da se doda: CETI je za sada jedina referentna laboratorija za sistematsko ispitivanje radioaktivnosti u životnoj sredini pa samim tim i za analizu radona u vodi za piće.“

Odgovor: Primjedba se prihvata. Tekst će biti dopunjen.

6. **Primjedba 6:** Strana 10. Odjeljak V – Postojeće stanje u Crnoj Gori – Radon iz građevinskog materijala - Navedeno je da se kroz Program sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini analiziraju na radioaktivnost, svake godine, različiti uzorci građevinskog materijala. Takođe je navedeno da se mjerenje koncentracije aktivnosti radona koji potiče iz građevinskog materijala ne sprovodi u Crnoj Gori. Analize građevinskog materijala (koje obavlja CETI) uključuju i analizu sadržaja radionuklida radijuma (^{226}Ra). Dakle, analiza građevinskog materijala vrši se u potpunosti u skladu sa Direktivom Savjeta Evropske unije 2013/59 EURATOM – Prilog 8 i Pravilnikom o granicama kontaminacije životne sredine i o načinu sprovođenja dekontaminacije („Sl. list SRJ“ br. 9/99). Imajući u vidu da se u Direktivi ne pominje radon u građevinskom materijalu (član 75 i prilog VIII) smatramo da se ovo poglavlje izbrise iz Strategije.

Odgovor: Primjedba se prihvata.

7. **Primjedba 7:** „Strana 10 Odjeljak VII – Unapređenje pravnog okvira - U prvom pasusu, za Direktive 2013/59 i 2013/51 rečeno je da su “nove”. Obzirom da je rok za njihovo prenošenje u nacionalno zakonodavstvo država članica EU istekao u februaru

2018. za ove direktive donešene prije 5 godina nije opravdano navesti da su "nove". Dakle, predlažemo da se izbriše riječ "nove".

Odgovor: Primjedba se prihvata.

8. Primjedba 8: "Strana 19 Odjeljak VII–Stručni poslovi mjerenja koncentracije aktivnosti radona, kalibracije i sprovođenja remedijacije - Predlažemo da se tekst poglavlja:" CETI je, do realizacije nacionalnog projekta MNE9004 „Mapiranje radona i unapređenje nacionalnog sistema zaštite od radona“ bio osposobljen samo za kratkoročna mjerenja (mjerenja do 48 sati) koncentracije aktivnosti radona. Realizacijom aktivnosti ovog projekta CETI je opremljen sa sistemima za mjerenje koncentracije aktivnosti radona elektretama i detektorima nuklearnih tragova, tako da će biti u mogućnosti, nakon akreditacije odgovarajućih metoda, da realizuje istovremeno veliki broj mjerenja u trajanju od 10-tak dana i od jednog mjeseca do godinu dana." izmijeniti. Predlažemo sledeće: „CETI je do početka realizacije pojekta MNE 9004 bio opremljen za mjerenja koncentracija radona u svim segmentima životne sredine (vazduh, voda, zemljište, emanaciona mjerenja). Počev od 2004. godine CETI je akreditovan za mjerenje koncentracije radona u svim navedenim segmentima kao i mjerenje koncentracije potomaka raspada radona. U skladu sa obavezama preuzetim u projektu MNE 9004, CETI je nakon dobijanja odgovarajuće opreme akreditovao metode za srednjoročna i dugoročna mjerenja radona (korišćenjem elektreta i detektora tragova). Na taj način će CETI biti u mogućnosti da realizuje istovremeno veliki broj mjerenja.“

Odgovor: Primjedba se prihvata.

9. Primjedba 9: „Za tačke 3.1, 3.2, 4.2, 5.3, 6.1, 6.3, 11.7 i 11.9 Indikator realizacije bi trebalo da bude **usvojen pravilnik ili uredba** odnosno usvojen zakon koja tretira radon a ne utvrđen predlog, utvrđen zakon itd.“

Odgovor: Primjedba se djelimično prihvata.

Obrazloženje: Za indikatore 5.3, 6.1, 6.3 i 11.9 se ne može izvršiti izmjena s obzirom da se ne može predvidjeti kada će Skupština usvojiti Zakon, ali zato je jasno napisano kada će Vlada Crne Gore utvrditi Predlog zakona s obzirom da se planiranje vrši shodno Programu rada Vlade Crne Gore.

AGENCIJA ZA ZAŠTITU PRIRODE I ŽIVOTNE SREDINE

Agencija za zaštitu prirode i životne sredine dostavila je jednu (1) primjedbu koja se odnosi na jačanje kadrovskih kapaciteta svih institucija zaduženih za zaštitu od radona, koja se ne prihvata.

1. Primjedba 1: „Smatramo da je najveći nedostatak ove Strategije izostavljanje poglavlja o jačanju kadrovskih kapaciteta, na svim nivoima i u svim institucijama koje imaju dodirnih tačaka sa njenom primjenom. Posebno je važno napomenuti da se radi o novoj oblasti i da bi obuka službenika zahtijevala vrijeme, pa je potrebno blagovremeno pristupiti planiranju zapošljavanja službenika sa odgovarajućim kvalifikacijama. Mišljenja smo da bi Predlog strategije trebalo da sadrži posebno poglavlje koje će na kvalitetan način ponuditi rješenje ovog problema.“

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: U Odjeljku IV: Nadležne institucije sa aspekta zaštite od radona, pažnja je posebna posvećena jačanju kapaciteta i zapošljavanju. Naime, u ovom Odjeljku ukazano je da je u okviru Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji planirano jačanje administrativnih kapaciteta za sve nadležne institucije u ovoj oblasti, u okviru pregovaračkog Poglavlja 15 - Energetika. Pored kvantitativnog jačanja administrativnih kapaciteta navedeno je da se kontinuirano radi na kvalitativnom jačanju i stalnom unapređenju administrativnih kapaciteta u Crnoj Gori. Osim toga važnost ovog pitanja navedena je i u krovnoj Strategiji zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom za period 2017-2021. godina sa Akcionim planom za period 2017-2021. godina.

Imajući u vidu obaveze koje je Crna Gora preuzela u okviru pregovaračkog poglavlja 15 – Energetika, u narednom periodu, paralelno sa izradom novog Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, posebno pri izradi Izvještaja o sprovedenoj analizi procjene uticaja propisa (RIA) razmotriće se postojeći i kapaciteti neophodni u oblasti zaštite od jonizujućeg zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, uzimajući u obzir sve obaveze iz ove oblasti uključujući zaštitu od radona, kao i Plan optimizacije javne uprave u Crnoj Gori i racionalizaciju Budžeta.

ZAVOD ZA METROLOGIJU

Zavod za metrologiju je dostavio pet (5) primjedaba, od čega se tri (3) primjedbe prihvataju dok se dvije (2) primjedbe ne prihvataju.

1. **Primjedba 1:** Na stranici 3 u Odjeljku Uvod u drugom pasusu dodati metrološku inspekciju koja će kontrolisati obavezu ovjeravanja uređaja za mjerenje koncentracije aktivnosti radona u vazduhu. Obrazloženje: Vlasnici uređaja su dužni da vrše ovjeravanje uređaja svake dvije godine.

Odgovor: Primjedba se prihvata.

2. **Primjedba 2:** U Odjeljku V Postojeće stanje na stranici 9 (predzadnji pasus) predlažemo da se doda sljedeće: U ovoj laboratoriji će se obavljati ovjeravanje mjerila koncentracije radona u vazduhu u skladu sa Uredbom o zakonskim mjerilima za koja je obavezno ovjeravanje, odnosno odobrenje tipa mjerila („SI.list CG`, broj 81/09, 13/17). Takođe, u ovoj laboratoriji će se obavljati i kalibracija uređaja za mjerenje koncentracije radona u vazduhu na zahtjev imalaca ovih mjerila iz drugih država.

Napomena: Ovjeravanje je sličan postupak kao i kalibracija samo vlasnici mjerila imaju zakonsku obavezu da ovjere mjerila i da se na njima postavi važeći državni žig.

Odgovor: Primjedba se prihvata.

3. **Primjedba 3:** U Odjeljku VII Unapređenje pravnog okvira na stranici 17 (pasusi 2 i 5) predlažemo da se briše tekst koji se odnosi na kalibraciju uređaja za mjerenje koncentracije aktivnosti radona jer će to raditi Zavod za metrologiju kao akreditovana laboratorija.

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: Postojećim Zakonom o zaštiti od jonizujućih zračenja i radijacionoj sigurnosti („Službeni list CG“, br. 56/09, 58/09, 41/11, 55/16) domen kalibracije uređaja koji rade na principu jonizujućih zračenja i u svrhu ispitivanja jonizujućih zračenja spada u oblast sprovođenja ovog zakona, te s tim u vezi neophodno je pribaviti i dozvolu od Agencije za zaštitu prirode i životne sredine. Osim toga, zahtjevi Direktive Savjeta 2013/59/EURATOM o osnovnim sigurnosnim standardima za zaštitu od opasnosti koje potiču od izloženosti jonizujućem zračenju, i o stavljanju van snage Direktiva 89/618/EURATOM, 90/641/EURATOM, 96/29/EURATOM, 97/43/EURATOM i 2003/122/EURATOM) obavezuju da se prenese pravna tekovina i u dijelu izdavanja odgovarajuće dozvole za kalibraciju tih uređaja, te se primjedba ne može iz navedenih razloga prihvatiti, što je kolegama pojašnjeno tokom održavanja javne tribine.

4. **Primjedba 4:** U Odjeljku VIII: Stručni poslovi mjerenja koncentracije aktivnosti radona, kalibracije i sprovođenja remedijacije u četvrtom pasusu pored riječi kalibracije dodati riječ „ovjeravanja“.

Odgovor: Primjedba se prihvata.

5. **Primjedba 5:** U Akcionom planu u aktivnosti 8.3 predlažemo brisanje riječi „kalibraciju uređaja za mjerenje“.

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: Veza odgovor na primjedbu br. 3.

OPŠTINA TIVAT

Opština Tivat (Sekretarijat za zaštitu životne sredine i energetska efikasnost) dostavila je jedan opšti komentar i osam (8) primjedaba, od čega se tri (3) primjedbe prihvataju, dvije (2) primjedbe se djelimično prihvataju, dok se tri (3) primjedbe ne prihvataju.

Opšti komentar: Iskazan je pozitivan odnos Opštine Tivat prema predmetnoj strategiji u globalu, cijeneći da se jedan ovakav sistematičan pristup svakako treba primjeniti, obzirom na značaj i opasnost gasa radona, koji ima nesumnjivo veliki uticaj na čovjeka i njegovu okolinu.

1. **Primjedba 1:** Zbog specifičnosti teme koju obrađuje Strategija smatramo da je na početku dokumenta potrebno navesti pojašnjenja za korišćene skraćenice i jedinice.

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: Kako Predlog Strategije obuhvata samo par skraćenica koje su u tekstu objašnjene, nije bilo potrebe da se posebno pišu skraćenice na početku dokumenta.

2. **Primjedba 2:** Na str. 13 se govori o remedijaciji, optimizaciji. Tu smatramo da je potrebno objasniti neke od postupaka remedijacije i optimizacije. Na koji način se vrši, ko je vrši, ko i kako.

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: Postupak remedijacije je proces koji zahtijeva izdavanje odgovarajuće dozvole od strane Agencije za zaštitu prirode i životne sredine koji će biti detaljno opisan u novom Zakonu i podzakonskom aktu, kako je i navedeno u Odjeljku VIII: Stručni poslovi mjerenja koncentracije aktivnosti radona, kalibracije i sprovođenja remedijacije i u aktivnosti 8.3 Akcionog plana. Takođe, u Predlogu strategije u Odjeljku II: Osnovni principi zaštite od jonizujućih zračenja objašnjen je princip optimizacije zaštite od jonizujućeg zračenja, zbog čega se primjedba ne može prihvatiti.

- 3. Primjedba 3:** U Akcioniom planu je navedena aktivnost 3.8 Izrada akcionih lokalnih planova zaštite od radona, što je upitno sa stanovišta kadrovskih kapaciteta lokalnih uprava, imajući u vidu da je Vlada usvojila Plan optimizacije javne uprave Crne Gore 2018-2020, kojim je ograničeno zapošljavanje u lokalnim samoupravama, kao sa stanovišta finansijskih sredstava, obzirom da je intencija da se smanje troškovi lokalnih samouprava.

Odgovor: Primjedba se djelimično prihvata.

Obrazloženje: Preformulisace se aktivnosti u Akcionom planu kako bi bile preciznije informacije i to na način da lokalne akcione planove za zaštitu od radona izrađuju jedinice lokalnih samouprava (za prioriteta područja 2020. godine, a za ostale jedinice lokalnih samouprava do 2023. godine) u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma, koje će propisati sadržaj planova i pružiti podršku jedinicama lokalnih samouprava pri izradi istih. S tim u vezi naglašavamo **da nije potrebno zapošljavanje novih kadrova**, ni za izradu planova, ni za njihovu implementaciju, koju će sprovoditi ovlašćeno pravno lice za mjerenje koncentracije aktivnosti radona. Takođe, samo jedinice lokalnih samouprava koje predstavljaju prioriteta radonska područja za tri godine implementacije Akcionog plana Strategije (2021-2023) će biti u obavezi da obezbijede ukupno po 5000 eura za kampanje mjerenja koncentracije aktivnosti radona, što za šest prepoznatih opština iznosi ukupno 30.000 eura. U obezbjeđivanju ovih sredstava jedinice lokalnih samouprava mogu tražiti donacije.

- 4. Primjedba 4:** Na stranici 17, drugi pasus kaže da je potrebno napraviti sinergiju između energetske efikasnosti i zaštite od radona kroz projekte kojima se podstiče energetska efikasnost. Smatramo da je ovdje potrebno detaljno objasniti i predstaviti konkretne aktivnosti koje povezuju ove dvije oblasti kako bi se u realizaciji Plana jasno znalo na koji način pristupiti definisanju aktivnosti za ostvarenje ovog cilja.

Odgovor: Primjedba se djelimično prihvata.

Obrazloženje: U tekstu Predloga Strategije biće napisan pasus koji objašnjava bolju vezu između energetske efikasnosti i zaštite od radona kako bi se ta veza uzela u obzir prilikom rekonstrukcije objekata posebno kada se sprovedu projekti koji uključuju energetska efikasnost. Konkretne aktivnosti u ovom trenutku nije moguće konkretno i detaljno opisati, već je potrebna tijesna saradnja sa Ministarstvom ekonomije koje je nadležno za energetska efikasnost, kako bi projekti energetske efikasnosti koji se sprovedu uzimali u obzir zaštitu od radona.

- 5. Primjedba 5:** U tački 2.4. Akcionog plana navedeno je da se predviđa obilježavanje Evropskog dana radona i kao nosilac i učesnik su navedene lokalne samouprave. Mišljenja smo da je obilježavanje ovog datuma značajno ali da navedena cifra potrebna za obilježavanje treba da bude varijabilna jer je uslovljena prirodom planiranih aktivnosti.

Odgovor: Primjedba se prihvata.

6. **Primjedba 6:** U tački 2.5. Akcionog plana – obilježavanje dana borbe protiv pušenja – kao učesnik treba da bude navedeno i Ministarstvo sporta, s obzirom na snagu promotivnih aktivnosti koje kroz razne oblike sporta mogu da se ostvare.

Odgovor: Primjedba se prihvata.

7. **Primjedba 7:** U tački 3.6. Akcionog plana – „Propisati izradu lokalnih (opštinskih) akcionih planova zaštite od radona“ – stavka je planirana za II kvartal 2019. godine, a u vezi sa tim je navedeno i „Propisati način izrade i sadržaj lokalnih (opštinskih) akcionih planova zaštite od radona“ (tačka 3.7.) i „Izrada lokalnih (opštinskih) akcionih planova zaštite od radona, uz saglasnost MORT-a“ (tačka 3.8.) – takođe su navedena finansijska sredstva koja bi trebalo da budu planirana u budžetu u iznosu od 10.000 €. Po pitanja navedenog smatramo da je neophodni tražiti izjašnjenje Ministarstva finansija, obzirom da navedeno će znatno uticati na povećanje budžetskih sredstava lokalnih samouprava.

Odgovor: Primjedba se prihvata.

Obrazloženje: Sastavni dio procesa izrade strateškog dokumenta je i paralelna izrada procjene uticaja na poslovni ambijent i Budžet koji se prikazuje u okviru Izvještaja o sprovedenoj analizi procjene uticaja propisa (RIA) i predstavlja sastavni dio materijala koji se dostavlja Ministarstvu finansija uz Predlog Strategije na mišljenje. Naime, nakon javne rasprave i diskusije za vrijeme trajanja javne tribine, kojoj su doprinos dali predstavnici jedinica lokalnih samouprava i Zajednice opština cijenimo da treba ipak precizirati iznose finansijskih sredstava i smanjiti iznos gdje je potrebno, što će biti korigovano u Akcionom planu ovog dokumenta.

8. **Primjedba 8:** Obzirom da je realizovan projekat “Mapiranje radona u Crnoj Gori i unapređenje nacionalnog sistema zaštite od radona” mišljenja smo da poglavlje 6.1.1 Radon u boravišnim i radnim prostorima, treba dopuniti konkretnim podacima dobijeni kroz navedeni projekat.

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: Upravo su podaci realizacije navedenog projekta bili osnova za izradu Predloga strategije i dati su u tekstu dokumenta tako i u priložima 1, 2, 3 i 4 sa konkretnim rezultatima po svim jedinicama lokalnih samouprava.

ZAJEDNICA OPŠTINA CRNE GORE

Zajednica opština Crne Gore dostavila je jedan opšti komentar i šest (6) primjedaba, od kojih je prihvaćena 1, a nije prihvaćeno 5 primjedaba.

Opšti komentar: Upravljanje zaštitom od radona predstavlja veoma značajno pitanje koje zahtjeva potpun i adekvatan strateški okvir kojim će se na odgovarajući način urediti i ustanoviti zahtijevani standardi i norme u odnosu na prava i obaveze svih relevantnih subjekata, a u cilju zaštite i unapređenja zdravlja građana. U tom smislu, sagledavanjem Predloga strategije, može se konstatovati da se radi o dokumentu kojim se u dovoljnoj mjeri preciziraju mehanizmi i instrumenti upravljanja u ovoj oblasti. Shodno tome, načelno se smatra prihvatljivim i opravdanim potreba donošenja navedene Strategije.

1. **Primjedba 1:** Imajući u vidu da se Predlogom strategije zaštite od radona sa Akcionim planom za period 2019-2023. godina predlažu novi poslovi opštinama koji iziskuju značajna finansijska sredstva, predlagač strategije je Predlog strategije bio obavezan da dostavi opštinama na izjašnjenje, shodno članu 181 Zakona o lokalnoj samoupravi, kojim je propisano: „Organi državne uprave dužni su da u postupku pripreme zakona i drugih propisa i opštih akata kojima se uređuju položaj, prava i obaveze lokalne samouprave, nacрте, odnosno predloge zakona i drugih akata dostave opštini na izjašnjenje, odnosno asocijaciji opština.“, te da rok za izjašnjenje ne može biti kraći od 15 dana, a što nije učinjeno.

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: Imajući u vidu da su u okviru Akcionog plana Predloga strategije zaštite od radona predviđene aktivnosti 2.4, 2.5, 3.8 i 7.3 (obilježavanje evropskog dana radona, obilježavanja dana borbe protiv pušenja sa osvrtom na povezanost radona i pušenja, izrada lokalnih akcionih planova zaštite od radona, sprovođenje kampanja besplatnih mjerenja u radonski prioritetnim područjima) Ministarstvo održivog razvoja i turizma je u cilju unapređenja teksta Predloga strategije, pored objavljivanja Javnog poziva na web stranici Ministarstva i E-uprave o početku rasprave 18.06.2018. godine, dodatno dana 26.06.2018. godine uputilo dopise sa Predlogom strategije i poziv za učešće u raspravi i na javnoj tribini Zajednici opština Crne Gore, u cilju efikasnijeg obavještanja i informisanja svih jedinica lokalnih samouprava na teritoriji Crne Gore.

2. **Primjedba 2:** Takođe, shodno Sporazumu o saradnji zaključenom između Vlade Crne Gore i Zajednice opština Crne Gore, za ovakav dokument bilo je potrebno uključiti predstavnike opština u radnu grupu koja je pripremala strategiju, a koji bi u fazi izrade strategije mogao da iznese stavove lokalne samouprave.

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: Izradi ovog stručnog dokumenta prethodila je realizacija nacionalnog naučno-istraživačkog projekta finansiranog od strane Vlade Crne Gore i Međunarodne agencije za atomsku energiju, čiji je jedan od rezultata bio izrada njegove stručne osnove. Radnu grupu koju je formiralo Ministarstvo održivog razvoja i turizma za izradu predloga ovog dokumenta čine uglavnom članovi ekspertskeg tima koji je realizovao pomenuti projekat. Imajući u vidu činjenicu da su samo četiri aktivnosti ovog dokumenta predviđene za jedinice lokalnih samouprava, od čega dvije konkretno (3.8 - izrada lokalnih akcionih planova zaštite od radona i 7.3 - sprovođenje kampanja besplatnih mjerenja u radonski prioritetnim područjima), te da je za iste neophodno obezbijediti iznos finansijskih sredstava koja značajno ne mogu opteretiti njihov budžet procijenjeno je da je 40 dana javne rasprave dovoljan period da se dokument sagleda iz ugla i nadležnosti jedinica lokalnih samouprava. Pored toga predviđeno je da predstavnik jedinice lokalnih samouprava ili Zajednice opština Crne Gore bude član Nacionalnog koordinacionog tijela (NKT), koje će pratiti sprovođenje ovog dokumenta i Akcionog plana.

3. **Primjedba 3:** U lokalnim samoupravama trenutno ne postoji zaposleni koji bi se mogao baviti problematikom zaštite od radona. Nadalje, činjenica je da u pojedinim lokalnim samoupravama na poslovima zaštite životne sredine radi jedna osoba, što je nedovoljno i u postojećem krugu poslova iz oblasti životne sredine iz nadležnosti lokalne samouprave, a predlaže se novi poslovi (Upućujemo na mišljenja lokalnih

samouprava i nalaze Plana reorganizacije i jačanja administrativnih kapaciteta za sektore životne sredine i klimatskih promjena u Crnoj Gori - za period 2017-2020).

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: Obim posla koji se predviđa ovim dokumentom, a prepoznat je kao nadležnost jedinica lokalnih samouprava ne zahtijeva angažovanje novog kadra u smislu novog zapošljavanja i Ministarstvo je prilikom izrade ovog dokumenta uzelo u obzir reformu Javne uprave i Plan optimizacije i racionalizacije postojeće administracije.

Ministarstvo će izraditi uputstvo za izradu Lokalnih akcionih planova zaštite od radona i davati saglasnost na iste. S obzirom da će po opštinama biti potrebno izvršiti oko 30 mjerenja čije se lokacije utvrđuju planom, nije potrebno novo zapošljavanje kadrova, već taj posao može obavljati postojeći kadar jedinica lokalnih samouprava uz angažovanje spoljnih lica koje mogu izraditi Nacrt plana, za šta je potrebno obezbijediti finansijska sredstva u iznosu do najviše 3.000 eura po jedinici lokalne samouprave.

4. **Primjedba 4:** Zaposleni u lokalnim samoupravama u predhodnom periodu nisu imali prilike da učestvuju u obukama i stručnim raspravama na ovu temu, već je to bila privilegija predstavnika Ministarstva i drugih institucija. Samim tim, ovo podrazumjeva obavezu jačanja kapaciteta lokalnih samouprava i organizovanja obuka i drugih vidova profesionalnog usavršavanja.

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: U periodu realizacije nacionalnog projekta u 23 centra jedinica lokalnih samouprava bile su organizovane tribine (stručne rasprave) na temu radona i njegovog uticaja na zdravlje. Pored toga, podijeljen je i edukativni materijal o uticaju radona na zdravlje čovjeka, izgledu detektora, načinu njihovog postavljanja i sl. Takođe, predstavnici jedinica lokalnih samouprava informisani su putem izvještaja o realizaciji projekta koji su javni dokumenti, posredstvom medija o realizaciji svih aktivnosti projekta, kao i kroz organizovanje više konferencija za medije. Konkretno obuke zaposlenih u dijelu sprovođenja aktivnosti 3.8 (izrada Lokalnih akcionih planova zaštite od radona) i 7.3 (sprovođenje kampanja besplatnih mjerenja u radonski prioritetnim područjima) nijesu potrebne, jer će poslove mjerenja raditi pravno lice koje je ovlašćeno za te poslove i koje će biti angažovano od strane jedinica lokalnih samouprava. Isto pravno lice može na zahtjev jedinica lokalnih samouprava izraditi i Nacrt akcionih planova.

5. **Primjedba 5:** Dalje, poznato Vam je da je Planom optimizacije javne uprave u Crnoj Gori lokalnim samoupravama data preporuka da ne zapošljavaju nove službenike, već da rade na racionalizaciji postojeće administracije, što samo po sebi podrazumijeva da nema prostora za angažovanje stručnjaka za datu oblast, koji bi u punom kapacitetu obavljao zahtijevane poslove.

Odgovor: Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje: Odgovor je isti kao odgovor na primjedbu broj 3.

6. **Primjedba 6:** Kada su u pitanju potrebna finansijska sredstva, treba imati na umu da svake godine prilikom pripreme budžeta, lokalne samouprave dobijaju zahtjev od Ministarstva finansija da redukuju rashodnu stranu budžeta. Opravdano se postavlja

pitanje kolika je mogućnost opština da u postojećoj finansijskoj situaciji planiraju iznos od 10.000 eura kao trošak? Pored toga, razmatrajući Strategiju, navedeni iznos je upitan, obzirom da se ne zna obim i sadržaj Akcionog plana, da za isti trebaju biti angažovana stručna pravna lica, kao i da izradi Akcionog plana prethodi mjerenje koncentracije radona i njegovo mapiranje radi utvrđivanja stanja. Nadalje, akcionim planovima treba definisati mjere i aktivnosti koje treba sprovesti, što podrazumijeva dodatna finansijska sredstva. Ako se tome doda i obaveza obilježavanja Evropskog dana radona i obilježavanje dana borbe protiv pušenja (kontinuirane aktivnosti za koje godišnje treba izdvajati najmanje 2.000 eura) mora se konstatovati da isto predstavlja značajno povećanje troškova koje opštine do sada nisu uopšte imale. Ovom prilikom posebno ukazujemo na činjenicu da su sredstva za sprovođenje obaveza i aktivnosti predviđenih strategijama i zakonima u oblasti zaštiti životne sredine bila nedovoljna i teško su se obezbjeđivala, tako da se značajan dio obaveza odlaže dok se ne obezbijede potrebna finansijska sredstva. Ovo naročito iz razloga što ne postoje direktni lokalni prihodi koji bi se mogli koristiti za ove namjene.

Odgovor: Primjedba se prihvata.

Obrazloženje: Nakon sprovedene javne rasprave i javne tribine i datih pojašnjenja o potrebnim finansijskim sredstvima preciziraće se i korigovaće se iznosi finansijskih sredstava koje treba da obezbijede jedinice lokalnih samouprava, s napomenom da za obilježavanje dana radona i dana borbe protiv pušenja ne treba izdvajati posebna sredstva, već su to redovne aktivnosti jedinica lokalnih samouprava. Te aktivnosti mogu biti organizovane u saradnji sa vaspitno-obrazovnim ustanovama, nevladinim organizacijama i po potrebi donatorima.

Naime, sredstva koja treba planirati su sredstva potrebna za izradu akcionih planova (aktivnost 3.8) i to za prioritetne radonske oblasti teritorije opština: Nikšić, Danilovgrad, Mojkovac, Plužine, Šavnik i Petnjica, koja treba obezbijediti u toku 2020. godine u iznosu oko 3.000 eura po jedinici lokalne samouprave, dok je za preostale jedinice lokalnih samouprava potrebno planirati obezbjeđivanje finansijskih sredstava u toku 2022. godine u iznosu oko 3.000 eura po jedinici lokalne samouprave.

Za sprovođenje aktivnosti kampanja besplatnih mjerenja za prioritetne radonske oblasti teritorije opština: Nikšić, Danilovgrad, Mojkovac, Plužine, Šavnik i Petnjica (aktivnost 7.3 iz Akcionog plana) neophodno je u 2021. godini obezbijediti ukupno po 5.000 eura po jedinici lokalne samouprave, za mjerenja koja će se sprovesti u periodu 2021-2023. godina. Za preostale jedinice lokalnih samouprava nije planirano vršenje kampanje besplatnih mjerenja u periodu realizacije ovog Akcionog plana.

Napominjemo da i ova sredstva mogu biti obezbjeđena od strane potencijalnih donatora.

ODRŽANE KONSULTACIJE TOKOM TRAJANJA JAVNE RASPRAVE

U toku javne rasprave održane su konsultacije sa predstavnicima Generalnog Sekretarijata Vlade Crne Gore, Komisije za evropske integracije u cilju usaglašavanja strukture dokumenta sa Uredbom o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strategijskih dokumenata Vlade Crne sa akcentom na korekciju indikatora učinka za strateške i operativne ciljeve kako bi isti bili lako mjerljivi prilikom obaveznog izvještavanja o uspješnosti implementacije Predloga dokumenta. Posebna pažnja u korekciji dokumenta, pored preciziranja indikatora učinka strateških i operativnih ciljeva, odnosiće se na promjenu naziva dokumenta u Program, jer se fokusira na dio oblasti zaštite od jonizujućih zračenja,

zatim način izvještavanja i evaluacije dokumenta i prikaz ukupnih finansijskih sredstava potrebnih za realizaciju aktivnosti i ciljeva u periodu važenja Akcionog plana ovog dokumenta.

Učesnici javne tribine o tekstu Predloga strategije zaštite radona sa Akcionim planom za period 2019 - 2023. godine su:

Ime i prezime	Institucija/organizacija
Perko Vukotić	Crnogorska akademija nauka i umjetnosti - CANU
Ana Mišurović	Inženjerska komora Crne Gore
Vidak Vučić	građanin opštine Nikšić
Dejan Kastratović	Zavod za metrologiju
Danilo Klikovac	Zavod za metrologiju
Sanja Živković	Zajednica opština Crne Gore
Dana Krezović	Opština Pljevlja
Radojka Radulović	Prijestonica Cetinje
Suzana Gojčaj	MONSTAT
Tomislav Anđelić	D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“
Nikola Svrkota	D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“
Esad Tombarević	Mašinski fakultet
Marga Koković	Privredna komora Crne Gore
Marko Savić	Generalni Sekretarijat Vlade
Ivana Mrvaljević	Ministarstvo prosvjete
Marija Bogičević-Perović	član ekspertskeog tima
Nataša Bjelica	Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Tamara Đurović	Ministarstvo održivog razvoja i turizma